

ન્યૂઝ ઓફ ગાંધીનગર દૈનિક સાહિત્ય સરિતા-આયોજક : પ્રદીપ રાવલ

ફ્રંક છુટ્ટુ ફ્રં : ૦૦૯૨
પ્રકાર:- પદ્ય
વિષય:- માનવીના મનની મૂંઝવણો
શિર્ષક :- સ્ત્રીની મૂંઝવણો
દિન- રાત એક મૂંઝવણ થાય છે,
હું જે જીવું છું એ ખરેખર સાચું જીવાય છે?

કોઈ કહે છે કે પોતાના મનનું સાંભળો,
કોઈ કહે પોતાનાઓ માટે જ ખરું જીવાય છે.
ખુદની ચિંતા રાખીએ તો સ્વાર્થી મનાય છે,
ખુદને અવગણીને અન્યને ખુશીય કર્યાં અપાય છે?
મનનો ખૂણો સતત રડે એનો પોકાર કોને સંભળાય છે?
હાસ્ય બીજાનું અકબંધ રાખવા અરમાનો રોજ હણાય છે.
ખેંદે હું સહુ ખુદને પણ સમય દે છે તોય,
અપેક્ષા અન્ય પાસે બલિદાનની કરાય છે.
ધૂપસળી બળી ગયા પછી બાણો છો કે,
વધેલી રાખ સાથે છેવટે શું કરાય છે!
બાળપણથી શીખી છું કે સ્ત્રી, પરિવાર માટે જ ઘસાય છે,
જે સ્ત્રી ખુદનું વિચારે એ તો 'નકામી' કહેવાય છે.
તન-મન-ધન પર કબજો પરિવારને આપી 'બેકાર' એ
ગણાય છે,
એના શ્રમના મૂલ્યની ક્યાં પરિવારમાં કોઈ ગણના થાય
છે?
શોખ, સુખ પ્રશસ્તિઓ અને કળાનું મર્દન થાય છે,

જીવનની ઘરેડમાં સ્ત્રી રોજેરોજ પીસાય છે.
પરિવારના શોખ પુરા કરવા પ્રાણ એનાજ રેડાય છે,
દૂંધાંઈથી થિરકતા ચરણોમાં ઝાંઝાની બેડી બંધાય છે.
શોખ કે કલાથી વંચિત સ્ત્રીની ઓળખ પર પાછા શરમાય
છે,
અન્ય પ્રતિભાને નિહાળી બેઠોઠે વખાણ કરાય છે.
કમાવા ઘર બહાર જાય તો શંકાથી સદા જોવાય છે,
ઘરકામ કરતી સ્ત્રીઓને માત્ર 'ગૃહિણી' જ સમજાય છે.
ખરેખર હું એક માનવી ગણાવું છું? એ જ મૂંઝવણ થાય
છે,
મારી સાથે જગતમાં અન્યાય કેમ થાય છે?
એકના આંગણાનો મહેકતો છોડ, મૂળ સમેત બીજે રોપાય
છે તોય,
સહુ શા માટે કહે છે કે આ પારકી ક્યાં કોઈની થાય છે!
અલકા બલિચંદ્ર મહેતા
ગાંધીનગર
૨૦/૦૪/૨૩.

વલ્લભ વેદાંત દર્શન-૪

લેખક: ભરત સાંગાણી
કાર્ય-કારણ તાદાત્મ્યવાદ અને અંશાશી તાદાત્મ્યવાદ: પહેલાં તાદાત્મ્ય એટલે શું તે સમજાવે:
બ્રહ્મ વિરુદ્ધધર્મશ્રય છે. આથી પોતે એકમેવ અદિતિય હોવા છતાં લીલાઈ પ્રકટ કરેલા જડ-જીવોના દ્વેતને, સમુદ્ર જેમ મોજાની અનેકતાને પોતાની અંદર સમાવી લેતો હોય છે તેમ, પોતાની અંદર સમાવી લે છે. આથી જ જડ-જીવાત્મક જગત અને બ્રહ્મ વચ્ચેના સંબંધને ભેદસહિષ્ણુ- અભેદરૂપ તાદાત્મ્ય સંબંધ કહેવામાં આવે છે.
કાર્ય-કારણ તાદાત્મ્ય જોઈએ, જગત બ્રહ્મનું કાર્ય છે, બ્રહ્મ જગતનું ઉપાદાન કારણ છે (ઉપાદાન કારણ એટલે કાર્યમાં કારણ સમાયેલું હોઈ). ઉપાદાન કારણ અને કાર્યમાં સુવર્ણ અને ઘરેણાંની જેમ તાદાત્મ્ય છે. એટલે ઘરેણાં બન્યાં પછી સોનું ઘરેણાંનું રૂપ લઈ લે છે અને ઘરેણાં સુવર્ણાત્મક હોય છે. તે પ્રમાણે જીવ અને બ્રહ્મમાં કાર્ય-કારણનું તાદાત્મ્ય નથી પણ અંશાશીનું તાદાત્મ્ય છે. જીવ બ્રહ્મનો અંશ છે, બ્રહ્મ અંશી છે. જેમ સૂર્યમાંથી નીકળતો પ્રકાશ ઘડા પરથી પરાવર્તિત થતાં પ્રકાશ કરતાં ખૂબ વધારે પ્રમાણમાં ફેલાયેલો હોય છે. પરંતુ તે પ્રકાશ તો સત્ય જ છે. તેવી રીતે જીવ અને બ્રહ્મમાં ભેદ હોવા છતાં તત્વત: તો બંનેમાં અભેદ છે.
લીલાયા સૃષ્ટિવાદ: લીલા એટલે ભગવાનનો આનંદ. ભગવાને પોતે પોતાના રમણ માટે આ સૃષ્ટિની રચના કરી છે. પ્રેક્ષક તરીકે ક્રિકેટ મેચ જોતાં આપણે જેમ આનંદ અનુભવીએ છીએ તેમ જગતને જો બ્રહ્મની લીલા માનશું પ્રેક્ષક તરીકે, સાક્ષી ભાવથી જોશું તો બ્રહ્મ ગમવા લાગશે. પણ જગતને બ્રહ્મનું સર્જન માનશું તો ગમા અણગમની પ્રતિક્રિયા થાય.
એક છે તે અનેક બને છે અને અનેક એકને શોધી રહ્યાં છે. પણ રહસ્ય એ છે કે જે શોધી રહ્યાં છે અને જે સંતાપ રહ્યાં છે તે બંને એક જ છે. ભેદ સહિષ્ણુ- અભેદ.
આમ આપણે શ્રીવલ્લભાચાર્યજીનું શુદ્ધાદૈત તત્વ દર્શન કર્યું. પરમતત્ત્વ એ શ્રીકૃષ્ણ. તેવો જ વિવિધરૂપ અને નામથી જગતમાં વિલસે છે અને તેઓ જ જગતની ઉત્પત્તિ નિજ કીડાર્યે કરે છે.

તેઓ કહે છે જગત પણ સત્ય છે અને બ્રહ્મ પણ સત્ય છે. એટલું જ નહીં પણ શુદ્ધ છે. શુદ્ધ બ્રહ્મ અહમના આવરણ વડે ઢંકાયેલું નથી. સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ જ પરમ તત્વ છે. બ્રહ્મ રસાત્મક, સાકાર, આનંદાકાર, વ્યાપક, સર્વશક્તિવાળું, સર્વધર્મવાળું, સર્વજ્ઞ, સર્વકર્તૃ, વિરુદ્ધધર્મવાળું અને પ્રાકૃત ગુણ રહિત છે. બ્રહ્મનું પોતાના અંશમાંથી જગત-જીવમાં પરિણમવું અને જગતના ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ અને ભવિષ્યકાળમાં પરિચ્છિન્ન હોવા છતાં કાર્યથી અતીત, અપરિચ્છિન્ન પણ હોવું એટલે કે કાર્યમાં હોવા છતાં કાર્યથી અતીત પણ રહેવું આવા અનેક પહેલું બ્રહ્મવાદની વ્યાપકતા અને સ્વરૂપનું દર્શન કરાવે છે. ભગવદ ગીતાના પંદરમાં અધ્યાયના સાતમાં શ્લોકમાં ભગવાન કહે છે: જીવલોકમાં જીવ થયેલો મારો જ સનાતન અંશ છે. તેમ જ શેતાશ્વેતરો ઉપનિષદના છઠ્ઠા અધ્યાયમાં કહ્યું છે કે "તે પરબ્રહ્મની સમાન અને અધિક પણ બીજો કોઈ નથી. તેથી સર્વ શ્રુતિ અને સ્મૃતિઓમાં કલાં પ્રમાણે સર્વ જીવો ભગવાન- બ્રહ્મના અંશ જ છે, સનાતન છે. અને ભગવાનની ઈચ્છાથી જ ભગવાનથી વિભક્ત થયેલાં છે, એમ જ માનવું જોઈએ."
આપણે જોયું કે શ્રીવલ્લભાચાર્યજી શબ્દ પ્રમાણનો જ સ્વીકાર કરે છે. શા માટે? તે જોઈએ:
પ્રમાણ એ બધી તત્વદર્શિય વિચારધારાઓનો આધાર છે. તેના વગર યથાર્થ જ્ઞાનની ન તો કસોટી કરી શકાય, ન તેનું પરીક્ષણ થઈ શકે. 'પ્રમાણ' એટલે પ્રમાકરણ. પ્રમા એટલે યથાર્થ જ્ઞાન, કરણ એટલે સાધન. પ્રમાણ દ્વારા સિદ્ધ થયેલ જ્ઞાન હંમેશા યથાર્થ હોય છે. પ્રમાણ શાસ્ત્રમાં જ્ઞાનના સંદર્ભમાં, પ્રમાણ, પ્રમાણ, પ્રમાણ, પ્રમેય આ ચાર શબ્દ મહત્વના છે. જેના વડે પ્રમા એટલે કે 'પ્રમાણિત'(હૃદ્દીક્ષ્ણી) યા જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે તેને 'પ્રમાણ'(દીકેહજ'ક હૃદ્દીક્ષ્ણી) કહેવાય. જે જ્ઞાણવા માગે છે, જે જ્ઞાનનો આશ્રય છે તેને 'પ્રમાતા'(જેઠ્ઠીકેહ'ક હૃદ્દીક્ષ્ણી) કહેવાય છે. જેના વિષે જણવું, જણવાનું હોય છે તે વિષયને 'પ્રમેય'(હૃદ્દીકેહ'ક હૃદ્દીક્ષ્ણી)

કહેવાય છે. પ્રમાણ દ્વારા પ્રમેયની પ્રમાણિત પ્રમાતાને થાય છે. આ વાત ઉદાહરણ સાથે સમજાવે. "હું ચશુથી ઘડો જોઉં છું." આ વાક્યમાં 'હું' થી પ્રમાતા (જેઠ્ઠીકેહ) સૂચિત થાય છે, 'જોઉં છું' થી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનરૂપ પ્રમાણિત (હૃદ્દીક્ષ્ણી) સૂચિત થાય છે, 'ચશુથી' થી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનરૂપ પ્રમાણિતનું 'પ્રમાણ'(દીકેહજ'ક હૃદ્દીક્ષ્ણી) સૂચિત થાય છે, અને 'ઘડો' થી જેના વિશેનું જ્ઞાન થાય છે તે પ્રમેય(હૃદ્દીકેહ) સૂચિત થાય છે. પ્રમાણ-કરણ-સાધન ચાર પ્રકારના છે: પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ(ીર્ષીકેહ) અનુમાન પ્રમાણ(હૃદ્દીકેહ) ઉપમાન પ્રમાણ(કેહકેહકેહ) શબ્દ પ્રમાણ(દીકેહકેહ) જે રૂપ કે દશ્ય આપણી આંખ સામે હોય- જેનો અનુભવ આપણી ઈન્દ્રિય(પાંચ ઈન્દ્રિય- આંખ, કાન, સ્પર્શ, સ્વાદ અને ગંધ) દ્વારા થાય તેને 'પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ' કહેવાય. ભારતના બધાં જ આસ્તિક(વેદ સંમત) નાસ્તિક(વેદનું પ્રામાણ્ય ન સ્વીકારનાર). યાસ્તિક દર્શન:ન્યાય, વૈશેષિક, સાંખ્ય, યોગ, પૂર્વમીમાંસા, ઉત્તરમીમાંસા. (પદદર્શનો) નાસ્તિક દર્શન: ચાર્વાક, બૌદ્ધ અને જૈન. મનોધ: પરમેશ્વરના અસ્તિત્વમાં માનનાર આસ્તિક અને પરમેશ્વરના અસ્તિત્વનો ઈકાર કરનાર નાસ્તિક. ઋગ્વેદી આસ્તિકનો અર્થ જો આપણે, એમ લઈએ કે આલોકથી પર અન્ય કોઈક છે અને જીવ પાપ પુણ્ય અનુસાર તે પ્રતિ ગતિ પ્રાપ્ત થાય છે. આ અર્થમાં કેવળ ચાર્વાક નાસ્તિક ગણાય. તેના આધારે તેમણે તેમની વિચારધારા પ્રતિપ્રાદિત કરી છે. ૧. સ્વયં ઈશ્વર પ્રદત્ત જ્ઞાન અથવા સ્વયં સ્ફુરિત જ્ઞાન તે 'વેદ'. ૨. તેનું ભાષ્ય (જેદ્દદ્દકેહ) એ 'બ્રહ્મ સૂત્રો', જેની રચના વ્યાસજીએ કરેલ છે. ૩. મહાભારતમાં શ્રીકૃષ્ણે કહેલી 'ગીતા', જે પણ વેદોનું જ દોહન અથવા અર્થઘટન છે. ૪. 'ભાગવત' - આ પુરાણ પણ વેદનો સાર હોઈ બધા સંતોએ સ્વીકાર કર્યો છે.

કરુણા ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ - એનિમલ હેલ્પલાઈન દ્વારા અન્ય સંસ્થાઓ અને જીવદયા પ્રેમીઓને જીવદયા/ગૌ સેવા ક્ષેત્રના ભારતની નિ:શુલ્ક પશુ પક્ષી સારવાર ક્ષેત્રની સૌથી મોટી સંસ્થા તેમજ ભારત સરકાર દ્વારા જીવદયાનો સર્વોચ્ચ એવોર્ડ વિજેતા સંસ્થા શ્રી કરુણા ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ- એનિમલ હેલ્પલાઈન, રાજકોટમાં છેલ્લા ૧૮ વર્ષથી એનીમલ હેલ્પલાઈન કાર્યરત છે. રસ્તે રડાતા, નીરાધાર, બિમાર પશુઓ, રેલવે ટ્રેકમાં ધવાયેલી ગાયો, રોડ અકસ્માતમાં ધવાયેલા નાનામોટા પશુ-પંખીઓને વિનામુલ્યે ઓપરેશન સહિતની સારવાર આપવામાં આવી છે. છેલ્લા ૧૮ વર્ષથી કરુણા ફાઉન્ડેશન દ્વારા મુંગા, બિનવારસી પશુ- પક્ષીઓની વિનામુલ્યે સારવાર કરતું 'મોબાઈલ પશુ નિ:શુલ્ક/ટોકન દરે પશુ દવાખાનાઓ અને હોસ્પિટલ, વધુ નિ:શુલ્ક/ટોકન દરે પશુ-પક્ષી સારવાર એમ્બ્યુલન્સ, પશુ-પક્ષી આશ્રય સ્થાન(શેલ્ટર), ગૌ-શાળા- પાંજરાપોળ, અબોલ જીવોનાં અશક્તિગ્રસ્ત તાતી જરૂરિયાત છે. પરંતુ અપૂર્ણ સંસાધનો, અસ્થાયી સ્થળોને લઈને બધે પહોંચવું અશક્ય છે. જેને લઈને અનેક જીવોનાં જીવન જોખમીય છે. કરુણા ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ દ્વારા વધુમાં જણાવ્યું છે કે, જો કોઈ સેવાકીય સંસ્થાઓ નિ:શુલ્ક પશુ દવાખાનાઓ, વધુ નિ:શુલ્ક પશુ-પક્ષી સારવાર એમ્બ્યુલન્સ, પશુ-પક્ષી આશ્રય સ્થાન, ગૌ શાળા- પાંજરાપોળ, અબોલ જીવોનાં અશક્તિગ્રસ્ત પોલવા ઈચ્છે તો સંપૂર્ણ તકનીકી સહાય અને માર્ગદર્શન સંસ્થા દ્વારા આપવામાં આવશે. સૌ સાથે મળી સૌ અબોલ જીવોને સમયસર, પૂરતી, નિ:શુલ્ક સારવાર, આશ્રય, ભોજન-પાણી મળે તે માટે પ્રયત્નશીલ બનવા મિતલ ખેતાણી દ્વારા વિનંતી કરાઈ છે.

૨૨ એપ્રિલ, "વિશ્વ પૃથ્વી દિવસ"

લોકો કુદરતી સ્ત્રોતોનો વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ કરે અને હવા, પાણી, જમીન તથા અવાજનું પ્રદૂષણ ઘટાડે તે હેતુથી સૌને જાગૃત કરવા ૨૨ એપ્રિલ, ૧૯૭૦ થી 'પૃથ્વી દિવસ' મનાવવાનું શરૂ કરાયું હતું. તે વખતના અમેરિકાના સાંસદ ગેરોલ્ડનેશનલ પૃથ્વી દિવસ મનાવવાનો પ્રારંભ કરાવ્યો હતો. પાણી, વનસ્પતિ, ખનીજ તેલ જેવા કુદરતી સ્ત્રોતોના બેફામ ઉપયોગના કારણે જાણે વિશ્વમાં પાણી, શુદ્ધ હવા જેવા સ્ત્રોતોની ખંચ વર્તાઈ રહી છે. પૃથ્વી ઉપર ભારણ વધ્યું છે. તેથી જ કદાચ કુદરતે કોરોના મહામારી જેવી પરીસ્થિતિનું સર્જન કર્યું છે. પૃથ્વીના ગુણગાન અને તેની પૂજા વેદોમાં કરવામાં આવે છે. ઋગ્વેદ ઉપરાંત અથર્વવેદના બારમા મંડળના ભૂમિક સૂક્તમાં પૃથ્વીની ઉત્પત્તિ વિશે બતાવ્યું છે. બ્રહ્મા અને વિશ્વકર્મા વગેરે દેવતાઓને કારણે પૃથ્વી પ્રગટ થઈ. આ સૂક્તમાં ૬૩ મંત્રોમાં પૃથ્વીની વિશેષતા અને તેના પ્રતિ મનુષ્યોના કર્તવ્યોનો બોધ કરાવ્યો છે. જે રીતે માતા પોતાના પુત્રોની રક્ષા માટે ભોજન પ્રદાન કરે છે એ જ રીતે માતાની રક્ષા કરવી પુત્રોનું પણ કર્તવ્ય છે. જ્યારે વિશ્વકર્માએ અંતરિક્ષમાં હવન કર્યું તો પૃથ્વી અને તેમા છિપાયેલા ભોજ્ય પદાર્થ પ્રગટ થઈ ગયા. જેનાથી ધરતી પર રહેનારા લોકોનું પાલણ પોષણ થઈ શકે. મતલબ ભગવાન વિશ્વકર્માએ જ્યારે લોકકલ્યાણની ભાવનાથી હવન કર્યું ત્યારે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ વગેરે દેવતા પ્રગટ થયા અને બધા દેવતાઓમાંથી શક્તિનો અંશ કાઢ્યો અને એક શક્તિ પૂંજ બની ગયું. પછી એ શક્તિ પુજ ધરતીના રૂપમાં બદલાઈ ગયું.

